

LOS CAVALLERS DEL ALTRE MON

Llegenda fantàstica rossellonesa

I

LA FIRA DE BELLCAIRE

FA uns vint anys que en lo dia dels morts sortia jo de bon matí de Béziers y prenía 'l tren pera dirigir-me á Marsella, ab prou recansa meva, puig may m' ha agradat viatjar en un dia tan solemne, dedicat á la memoria dels difunts.

En lo vagó ahont me vaig ficar, no hi havia més que una dona de mitja edat, vestida de negre y cubrint son cap ab una cofia blanca d'aqueixas que en lo Rosselló anomenan cofias catalanas, que feya transparent á una altra d'escumilla negra, lo que en las donas del poble d'aquella terra fa comprendre que son viudas.

No era lletja ma companya de viatge, no obstant de sos cuarenta anys y la faixa, tenint molts bons colors, cara rodona y ulls y cabells negres, y sent una veritable matrona catalana.

La vaig saludar en francés y ella contestá. Xiulá la máquina y 'l tren se posá en marxa. Haviam arribat á Agde sense dir res, quan lo fúnebre só de las campanas que tocavan á morts me feu exclamar en catalá:—¡Vaja un dia més trist pera viatjar!

—Dieu veritat, M^{ss}ieur, digué en la mateixa llengua que es la propia de las duas Catalunyas ma companya de viatge, y cal tenirne molta necessitat pera viatjar en lo dia dels morts.

—Ja que parléu en catalá, Madama, vaig dirli jo acomodantme en lo possible ab lo catalá rossellonés, me plau més viatjar ab vos, perque veig que, apesar de ser francesa, vos succeheix com á nosaltres ab lo castellá, que preferiu parlar lo nostre llenguatge, pera vosaltres més familiar que 'l francés, que un y altre lo parlém xampurrat, y aixís nos será més fácil passar lo temps del viatge y no estar en lo vagó com duas estátuas de marbre.

Jo us diré, Madama, que vaig á Marsella, y si fins allí aneu, seré vostre cavaller tot lo camí.

—No vaig jo tan lluny, Mr. me va contestar ella, jo restaré á Arles á veurer á la meva filla, que tinch casada allí, y que ha tingut un petit infant, y, á no ser perque tinch de ser padrina, no hauría viatjat en semblant dia, y més per aqueixas entornadas, ahont succehí, segons contava la meva ávia Catarinó, un cas que fa esgarriar de pensarhi.

—Y que vos prego que'm feu lo plaher de contarmho, Madama, si sou tan amable.

—Ab molt plaher vos ho contaré, contestá ella ab bondat, y cregueu que quan era una filla jove, me feya por de pensarhi, y ara ho veuréu; y comensaré aixís:

Deya la meva ávia Catarinó, que fa prop de duas centurias que dins de Perpinyá hi vivia un home, que s'anomenava Pere Antón, lo que tenia molts afers, tractant en bestiar.

Cada any Mr. Pere Antón anava á la fira de Belcaire, y lo que portava allí valia un tresor.

De cavalls y mulas no us dich pas res, perque 'l més dolent d'aquells podia servir pera un prímpcep, y la mula menos bona podia tirar la voitura d'un bisbe: y quan lo Pere Antón arribava á Belcaire, tothom l'enrotllava, y alló de: «qué portéu Pere Antón, vejám lo vostre bestiar» era lo de

cada any, y 'l bon home venía tot son remat com á pá be-neyt.

Entre mitj de Bellaguarda y Belcaire, á prop del camí, hi havia un antich hostal que s'anomenava l'hostal del Gall Blanch; porque al costat del ram de pí que penjava dessorbe la portalada, hi havia una mostra en la qual s'hi veyia pintat un gall blanch ab lo coll estirat, com si cantés.

Ab motiu d'haverse edificat á Bellaguarda un hostal més nou, lo del Gall Blanch havia perdut molta part de sa parroquia: en Mr. Bernat y sa muller Marietó, haurían fet molt be de retirar la mostra y de tancar l'hostal; mes ells no ho pensaren aixís y continuaren ab son establiment obert y sense parroquians, no sabéntlos hi pas greu als hostalers sa soletat, vejent com los carreters y cavallers passavan de llarch y s'allotjavan al hostal de la vila. Unicament Mr. Pere Antón restá bon parroquiá del Gall Blanch, y cada vegada que anava á la fira de Belcaire, la hostalera li servía á la porta, sense ell baixar del cavall ó mula que muntava, una copa del millor vi que tenia, un crostó de bon pá y un tall de llangonissa d'Arlés, ben vermella, ab sa picantó d'allis, que no se'n trobava á quatre lliguas á l'entornada.

Aquell any Mr. Pere Antón portava un veritable tresor de bestiar de muntar y de tiro, y Madama Marietó, la hostalera, en restá meravellada y li digué:—Ne trauréu d'aqueix bestiar una saca de lluisos d'or.—Pot ser que sí, pot ser que nó, respongué l'home satisfet; mes no'n vendré cap sense haver avans anat á la iglesia á fer la pregaria á la gloriosa Santa Magdalena, en qual dia comensa la fira, y á pregar també per las ánimas del purgatori; y donant un lluí de plata á la hostalera, picá sa mula seguint á son darrera tot lo bestiar, tan hermós, que tothom que 'l contemplava per la carretera deya: es lo bestiar de Mr. Pere Antón de Perpinyá; com lo que ell porta no'n hi ha cap en tot Fransa, y tots lo saludavan dihent: Pere Antón, bon viatge, Pere Antón.

La hostalera restá mirantlo, com encantada, ab lo plat á la mà y la copa buyda.

Alashoras vingué l'hostaler.—Mira, li digué ella, senyalantli 'l traficant y sas hermosas cavallerías, tot alló val més plata que no te 'l rey Lluís.

—¿Y quán tornarà lo Pere Antón de Belcaire?

—Dintre vuyt dias passará per aquí.

—¿Arribará á Perpinyà?; digué l' hostaler de baix en baix, mirant ab picardía á sa muller.

—Pot ser que no, contestá ella somrihent y fícantse altra vegada en son desert hostal.

Era 'l vintidos de Juliol y á Belcaire comensava la renomada fira de Belcaire.

Aquesta fira no es avuy ni una sombra de lo que era en lo temps de la vellura, puig alashoras se pot dir que era 'l mercat de tot lo mon, ahont hi anavan de totas las entornadas de Fransa, Espanya, Inglaterra y fins de Grecia, Turquía y més enllá, firatayres y compradors, venentse robas, llegums, fruytas, joyas y bestiar de totas menas, posantse tendas ambulants y tancats pels remats de moltons, crestats, bous y porchs, y estacas pera las bestias de muntar y de carga; y allí tot eran crits dels que venian, y passejarse per la fira 'ls joves y las jovenetas buscant ellas comprador y ells muller, lo qual á vegadas se l' emportavan en gropa de la mula ó euga torda.

Era avans de las deu del matí, quan comparegué Mr. Pere Antón ab son bestiar, y prompte 's vejë enrotllat de compradors.

—¿Qué portéu, Pere Antón? li digué un cavaller.

—Bonichs cavalls andalusos pera muntar; mes cal que amaniu algunas lluisas d' or.

—¿Qué portéu, Pere Antón? li digué un sacerdot.

—Una mula de rector que no la té l' arquebisbe de Paris, pero cal que la paguéu be, Mr. lo Pretre.

—¿Qué portéu, Pere Antón? preguntá una guapa pageda.

—Una mula pera vos, hermosa Madama, que per vostra cara de plata vos la donaré á bon preu.

—Donchs anemho á veurer, digué la pageda.

No pas encara, observá Mr. Pere Antón; cal que avans vagi á la parroquia á ohir missa y á pregar á la gloriosa Santa Magdalena y á las ánimas del purgatori, pera que 'm donguin una bona venda, y després que 'm guardin de lladres durant mon retorn á casa, y jo pago la missa y ne dono un lluis d' or lluhent de trinca.

—Mes escoltéu, Pere Antón, cridavan los compradors.

—No cal afanyarvos, que fins que hauré fet la pregaría no

vos escoltaré pas; y afegí:—Després vos vendré lo que 'm demanéu, no pas avans, y quan hauré acabat ma venda, me 'n aniré á dinar á casa Mademoiselle Marta Ayguesvives, la que cada any m' hosteja a casa seva, y després ballarém tots dos una dansa en la gran plassa y allí estrenará una cofia y lo fixú de puntas de valenciennes que cada any li dono pera estrenas. Y ficantse á la iglesia 'l bon home comensá la pregaria á Santa Magdalena, pagá la missa á las ánimas, la qual ohí, y sortí altra volta á la plassa, ahont l' esperavan los compradors.

Ben prompte estigueren tots avinguts.

En Pere Antón no regatejava, donava 'l preu just; y lo bestiar que ell duya sempre era 'l millor que sortia á la fira de Belcaire. Avans de mitjdia ja no li quedava ni tan sols nn petit ase pera vendre, y 's dirigí cap á las paradas de robas bonas y allí comprá una cofia de ricas puntas, al estil d' Arles, ab los llassos de vellut negre y agulletes d' or, y un fixú de valenciennes, la cosa més enamorada, y carregat ab aquell regalo s' encaminá cap á casa de Mademoiselle Marta Ayguesvives, que ja l' esperava ab la taula parada y al mitj la sopera plena de juliana de Llenguadoch, l' ánech á la marsellesa y 'l peix ab salsa apetitosa, lo qual feya una olor que retorna-va; vejentse á la taula una ampolla de Burdeos, pera la carn, y una de Medoc, pel peix.

Mr. Pere Anton doná un bes á la dispesera ab tot lo privilegi d' un antich amich, y s' assentaren tots dos á la taula, no fent més que menjar y riure. Després Mademoiselle Ayguesvives se mudá lo fixú y la cofia, estrenant lo regalo d' en Pere Anton, anantsen cap á la gran plassa, y tots dos, roigs y ri-llers com un jovencel y una nena de quinze anys, prengueren part en la dansa de la terra, que ballavan més d' una cinquantena de parellas.

Hi havia trenta anys que feyan lo mateix, esperant ab ansia un y altra durant l' any lo dia de Santa Magdalena y la fira de Belcaire.

II

LOS CAVALLERS DEL ALTRE MON

Mentres á Belcaire ocorria lo que he dit, prosseguí ma companya de viaje, al hostel del Gall Blanch, la nit en la qual devia passar lo Pere Anton dret á Perpinyá, Mr. Bernat y Marietó sa muller estavan l' un devant l' altre en lo desert menjador de son hostel, illuminats tan sols per una llantia de vidre que penjaba del sostre.

—No tardará molt á venir, deya la Marietó, y encare no son aquí lo Negre y lo Butxí-vell. ¡Aquets homes nos ho esbullarán tot!

—Si nosaltres sols bastavam, digué en Bernat.

—¿Y si va acompanyat?, observá la Marietó. En Pere Anton es un home fort, y si 'n portés companya cal posarli de munt dos homes decidits sense nosaltres.

—Dos lladres com son los que 'ns ajudarán, dos veritables rahims de força cridats pel nunci, l' un á Nimes y l' altre á Tarascon, ahont tots dos tenen pena de la vida per sos robos y assassinars; com nosaltres, si se sapigués.

Llavors se sentí 'l crit del mussol.

—Es la senyal, digué la hostalera; y obrí la porta.

Dos homes de mala fatxa entraren al hostel.

—Ja ve 'l Pere Anton, digué un d' ells, y ve carregat d' or. Més de deu mil lluisos porta á la gropa. Ve sol montat en sa mula roja y porta un baylet d' uns quinze anys per mosso de peu.

—Jo sola puch escanyarlo, digué la hostalera, y vosaltres donareu compte del Pere Anton.

La Marietó tragué una corda de cánem, son marit prengué un punyal y 'ls dos lladres tragueren l' un una daga y l' altre una petita destal, y ajeguts de boca terrosa á la vora del camí, restaren esperant al desgraciat traficant.

Era una nit fosca d' estiu y se sentian llunyans los trons.

De sobte 's veié una gran claror y s' ohí un cant trist.

Llavors se sentí llunyana la campana de Bellaguarda que tocava la oració de las ánimas.

Los lladres se ficaren estemordits dins l' hostal.

Una professó de cavallers ben vestits y armats de totas armas acompanyava al Pere Anton, que anava tot cofoy ab tan bona companyia dalt de sa mula roja, menada pel baylet que li feya de mosso de peu.

Los cavallers portavan en sas mans atxas de vent y cantavan ab veus tenebrosas lo *De profundis*.

L' hostaler, la Marietó y 'ls dos lladres quedaren ab los cabells drets. Res més esgarrifós que lo que veyan, puig aquella professó ho era de fantasmas y aquells cavallers que acompanyavan al Pere Anton era cavallers del altre mon, ja que tenian sos rostres grochs, sos ulls sense moviment y sos membres enrabanats, y las veus que cantavan las absoltas semblavan sortir de las tombas.

La horrible professó passá, y 'ls lladres donant un crit fugiren del hostal ahont restaren la Marietó y son marit frets y petántlos hi las dents de terror.

En Pere Anton arribá á Perpinyá content y portant un dineral, ab lo qual comprá bonas terras pera criar lo bestiar.

L' any vinent torná á la fira de Belcaire y s' aturá, com de costúm, en l' hostal del Gall Blanch, y com de costúm la Marietó li serví un tall de llangonissa d' Arlés ab un tros de pa y una copa de vi bo.

—Ben acompanyat anávau quan váreu passar de retorn per aquí antany, digué la hostalera.

—Somías, Madama, respongué 'l traficant. Vosaltres sí que estávau de broma, puig al passar jo per aquí, tú, lo teu marit y alguns hostes que teníau, al sentir lo toch d' ánimas de la parroquia de Bellaguarda vos posáreu á cantar las absoltas.

—¿Teniu algun Sant ab devoció, Pere Anton?, preguntá la hostalera, gropa com un difunt.

—Sí; las ánimas del purgatori y la gloriosa Santa Magdalena.

—Encomanéushi be quan viatjéu de nit, observá la Marietó.

—Nó 'm caldrá encomanarmhi gayre, respongué 'l bon home, puig es lo darrer any que vaig á la fira. Allí 'm veuré ab una bona amiga, Mademoiselle Ayguesvives, que fa trenta anys que m' hostatja á casa seva, y li demanaré si 'm vol hostatjar per sempre y la acompanyaré á la parroquia.

La pòbre dona y jo 'ns fem vells y á la vellesa cal cercar companyia.

En Pere Anton se despedí de la hostalera y s' encaminá cap á Belcaire.

Aquella vegada, com sempre, portava bon bestiar.

Entrá á la iglesia, feu la pregaria á Santa Magdalena, ohí y pagá la missa per las beneytas ánimas.

Vengué son género y s' encaminá cap á la fira.

Aquella vegada no comprá la cofia ni 'l fixú, sino que acostantse á una parada d' argenter comprá unas bonas arrecadas d' or y rubís y una creu del mateix y 's dirigí á la casa de Mademoiselle Ayguesvives, que ja l' esperava.

—Marta, li digué donantli la má, aquest any no hi ha cofia ni fixú, perque penso que encare 'ls tindreu nous del any passat, y en son lloch vos dono aqueixa capseta. Y com vos y jo 'ns fem vells y 'm plau molt l' hostatje que 'm doneu, vos vull proposar restar lo vostre hoste per sempre y que 'm seguiu diumenge á la parroquia, lo que vos asseguraré 'l pa per la vellesa y á mí 'l carinyo y cuydado que á certa edat necessita un home de be.

La bona Marta 's posá á riure, pero li feu molt plaher la oferta.

Restá en Pere Anton durant sa vida á Belcaire ab sa muller, no mancant cap any en fer celebrar la missa á las ánimas del purgatori, fer la pregaria á Santa Magdalena y ballar la dansa á la plassa, en la qual estrenava sempre 'l fixú y la cofia nova sa muller.

Los hostalers del Gall Blanch plegaren son hostal, y quan la Marietó morí revelá á son confessor la visió dels cavallers del altre mon, y 'l sacerdot ho contá ab permís d' ella.

Lo tren se pará y la veu del conductor cridá:

—*Arlés, cinq minuts d' arrèt.*

La meua companya de viatge s' aixecá y m' estrenyé la má.

—Mil mercés, Madama, li vaig dir; m' haveu fet passar un bon rato en la vostra companyia. Y donantli una tarjeta li vaig oferir ma casa y persona.

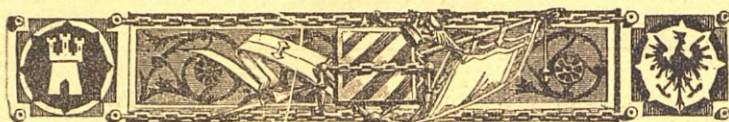
—Jo vos ofereixo la meua, Mr., entre Perpinyá y Rives-alkes, á la *ferme* de las Flors. Catarinó Bonprat vos rebrá lo

mellor que podr , si vos plau un dia visitarla. Entremitj de ma maynada hi trobareu allotjament y bona cara.

Madama Bonprat baix  contenta y jo veg  com son gendre la abrassava, y quan lo tren part  pera Marsella la vaig saludar ab la m , despedintme d' ella pera sempre.

FRANCISCO DE PAULA CAPELLA.

LLETRA

À MON ESTIMAT AMICH EN FRANCESCH MASFERRER Y ARQUIMBAU

Amich: també al baixar la testa altiva
tornas somiar en la espayosa plana
hont s' escolá lleugera ta infantesa
dintre dels murs de la ciutat nativa,
de las fillas de Túbal la germana,
de las reynas del munt la principesa?
Al dols recort de la oblidada mare,
dels avis de tos avis, cada fibra
de ton cor ha donat sa veu perduda,
com l'arpa de David que devant l' ara
de Jehová melódica ne vibra
y entre 'l brugit del mon restava muda.
Ben hajas, mon amich, s' obren mos llabis
per donarte també la benvinguda.
Asséntat á la llar: ja no hi ha 'ls avis:
en santa pau descansan; del martiri
han alcansat, com lluytadors, la palma:
mira ja hem axamplat lo cementiri;
hi va entrarhi mes gent, y hi ha més calma.

Veus entorn de la flama que s' enfila
exos de front colrat, afegint llenya
al adonars que 's va abaxant la pila?
Son sos hereus, seguts redós la penya
que dins sos caus la patria gloria amaga,
contemplant dels infants la vista ardida,
com llenya nova que ha de atiar la vida
de la trémula llum d' una nißsaga.
¿En lo desert que atravessém, demanas,
quins la bonaventura han vist florirne?
He sentit repicar moltes campanas,
he vist á molta gent, vestits de festa,
los domassos tapar las barbacanas
y plassas y carrers plens de ginesta.
Al so d' instruments gays que 'l vent inflava
ressonavan canturias d' alegría,
que colladas enllá se 'n emportava:
sota dels envelats la gent dansava
y lo temps relliscantne s' escorria;
la nit passavan entre plers y galas
y 'ls llums que reflectavan per las salas
los apagava la claror del dia.
Mes entre mitj de tant brugit y fressa
se sentia en l' espay creuhar lleugeras,
com voltors afamats que van depressa,
veus de blasfemias ab udols de feras,
y barrejat entre bráholant ratxada
un gemech dols que 'l desconsol arrenca
d' alguna ánima sola, abandonada,
com lo drinch d' una copa quan se trenca.
D' un pare agonitzant la despedida,
lo petó ab una mare que reposa,
del germá que tant reca la partida,
d' una filla ja freda la abrassada,
la darrera paraula de la esposa
y l' última promesa de l' aymada.
Sí, amich, encare que á tos ulls ressalta
lo blanch del lliur y lo color de rosa
la febre 'ls torna á enmorenir la galta.
Pálpals lo cor que lo brocat amaga,

y d'aqueix corch ocult que 'ls hi rosegava
hi trobarás la menjadora llaga.
També 'l torrent mentint amor s'aboca
al camp migrat que escumejant ne rega,
més trau la terra y deixa sols la roca.
Ja ho veus, ja ho veus; la vista s'espaventa.
¡Trista bonaventura! mes, ¿qué ferhi?
Tot es buyt aquí baix, y'sort que ho omple
ab afalach de vida lo misteri.
Y quántes n'hem enterrat? Cent cops la esglesia
ha exhalat de son cor santa preguera
que 'l bronze en l'ayre entre l'encens vessava.
No hem perdut sols los avis; la darrera
volta que van tocar fou per un ángel
que plorant son ausencia se n'anava.
Mes deixém está 'ls morts. Escálfat forsa;
veig que ta humida roba ja s'aixuga;
semblas un arbre que ha mudat la escorsa.
¡Qué vell que t'has tornat! ¡Quánta d'arruga!
Tal volta has sofert molt! Lo mon no dona
res que arribi á valer un sol bri d'herba;
te fa mil juraments ab poca estona,
mes còm no creu en Deu, jamay te 'ls serva.
¿Qué hi fa res per ventura? Tal volta are
rodolarias la pendent lliscosa
que á la fi conduheix á un precipici,
y't tornas veure als brassos de ta mare:
Ja conech, ja conech que tens defici
per seguir eixos plans, serrats y boscos.
¡A l'anima es tan tendre y agradosa
l'aubada ruent de matinada hermosa
després d'haver passat uns jorns tan foscots!
No passes pas, no, del portal encare;
eix campanar que ha vist rodar tants segles
la mateixa ciutat ab sa ombra abriga,
ha vist cambiar costums y mudar regles
y tornar nova la costum antiga.
T'ha vist, petit, jugá' ab sa pedra negra
y gosa al veure que á sa sombra amiga
tornas avuy com l'aureneta alegre.

Aprés fixa los ulls sobre los marbres
del moniment que ab l' antigó se lliga
remembrantnos en mitj d' aqueixos arbres
sa cúpula esquifida, la gran cúpula
que al bell devant de la arrunada doma
s' aixecá un temps com lo Panteó de Roma.
Passa endevant y los altars contempla
á la dubtosa llum d' alguna llantia
que aumenta més la fosquedat del temple.
Fícat al claustre que no té parella,
te mostrará un tresor cada pilastra
y cada arch una nova maravella.
De colze en la barana extén la vista
per la banda del Meder delitosa
tan bella ahir per mí y avuy tan trista.
Dona un tom pels carrers y per la plassa
y á cada finestral ton pas atura;
mes ay!... val més que no, no 'n fesses massa;
hi ha recort que omplena de dolsura,
més també hi ha recort que casi glassa.
Potsé hi veurías sombras que 't farian
venir pensaments greus á la memoria:
los aucells tenen son amor hont nian,
y cada home es una viventa historia.
Are vésten al camp; la ciutat deixa,
vora d' un riu vésten á fer estatje;
mira onejar eixa daurada xexa
y brandejarse cada pi salvatge.
Un dols secret te guarda cada mata,
lo bosch murmura enamorada queixa,
y responentli lo riuhet de plata
baixa saltant ab sa remor estranya,
á mentres que la vall ab l' aygua pinta
com si ne fos una argentada cinta
que lliga 'l pla al bell cim de la montanya.
Pensa ab los temps fugits de juvenesa
que volaren al cel ab més prestesa
que l' ánima d' un nin; los moments dolsos
que passares llavors, serán lo bálsam
que podrá refrescar tos mustis polsos.

Ben hajas, mon amich, te repeteixo
pus que te 'n tornas al bressol, ¡ben hajas!
Sol ab tos germanets aquí jo 't deixo,
y si acás m' has de creure, no te 'n vajas;
procura sobre tot veure si afogas
eix desitj insensat d' anar á vela.
¿No dius que are estás be? Créume, no 't mogas.
Ditxós d' aquell que tot seguint sa estela
al detrás del objecte que desitja
al fi s' ha pogut seure al assolirlo,
espuntant cada espina que trepitja,
y ab l' esperit que l' astre bell li dona
pot sostenir contra 'l destí la guerra,
mentre ab son brill lo desitj fals ofusca.
¡Ditxós aquell que pot trobá en la terra
sols una gota del amor que busca!
Jo avans també 'm pensava que no havia
més terra enllá, y en ma ignocencia creya
aqueixas costas sas darreras fitas,
sense haverhi res més de lo que veyá.
Vaig travessá 'l Montseny, y ab gran espasme
del ample mar las platjas infinitas
m' encengueren lo foch del entussiasme.
Ab pas incert vaig arribá á la vora
ahont assaborí son aygua amarga
que allá en la costa retenteix sonora;
y al véurerlo de prop puguí compendre
que era un inmens dipòsit de las llágrimas
de cent generacions que ja son cendra.
Quan ja la sombra de la nit s' acosta
s' adorm lo mon y la natura calla:
lo sol s' amaga en la vehina serra,
y queda 'l mar com ondejant mortalla
que tapa á claps la ossada de la terra.
Torní á la patria que lo temps no esborra,
seca al trobarla y ab sos rius tan pobres
per vergonya ficats entre la sorra;
volguí regarla ab mas mateixas llágrimas
que casi sempre n' he tingut de sobras.
Desde llavors s' ha assahonat la plana,

ha corregut la sava més valenta
y 'l camp aixut ha recobrat ufana.
Mes mos ulls ja están sechs; no tinch més llágrimas
y no contenta, encare me 'n demana.
Amich, fes en la patria estada llarga
tu que vius de recorts y encar somías;
ma sort es trista y per demés amarga,
pressagi sols de tenebrosos dias.
Tos plors poden fer naixer abundosos
rius que, brollant de tendres alegrías
pel cor, de tu y de tos amichs cantadas,
farán brotar més prompte las garlandas
que enfestonan la ombrívola ribera,
poncellada ab flors novas per estendre
al riure la vinenta primavera...
y en la rosada de la flor més tendre
veuré brillar ma llágrima darrera.

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.

SI JO FOS DEU

(De Sully Prudhomme)

Si fos Deu, may la mort presa tindria,
los homes foran bons, borrat l' adeu,
y nostres plors serian d' alegría
si jo fos Deu.

Si fos Deu, los bells fruyts madurarian
sense escorsa, 'l treball fora un joch lleu,
perque 'ls homs á l' estors may obrarian
si jo fos Deu.

Si fos Deu, sols per tú, ma bella aymía,
un cel desplegaria al voltant teu,
mes á tú tal com ets te deixaria
si jo fos Deu.

J. NOVELLAS DE MOLINS.

LAS CORONAS DE SEMPREVIVAS

Á MON AMICH EN CÉSSAR SERRA

FEYA dos mesos que la Laya, la fideuhera d'abaix, s' havia casat en terceras nupcias ab en Ton, el pelayre de la volta. Ja eran coneguts de temps, de molt temps.

Deu mesos avans, al enviudarse la Laya del segon marit, fideuher d' ofici y amo de la que era avuy sa botiga, tant ella com en Ton, viudo y sense fills alashoras, ja s' ho maliciavan que s' apariarian.

En Ton no era encara de vellut; ella, de bon regent y prou aixerida, apesar de sos fills—morts alguns en la mame-lla—y de sa matrimonial reincidencia; y com si la una estava calentona l' altre tenia 'l ronyó cubert, ja en vida del fideuher, es á dir, ja sens cura 'l fideuher, que morí étich, se llen-savan indirectas.

Tal com s' ho veyan venir els hi succehí, y la lluna de mel (entre 'ls dos n' havian eclipsadas cinch) els probava «que ni á la gloria.»

La Layeta era una d' aquellas donas menudas, rodanxonas, bellugadissas, genials, que tot ho omplan, que tot ho en-

LA RENAIXENSA.—Any XXIII.

tenen, que tot ho endevinan; plenas de preocupacions si sobradas de vivor (per més que una cosa, en apariència al menos, no s'avinga ab l'altra) y amiga d'exterioritats, fresserías y sutilesas, quina especial condició aclara ja per si sola aquell enredo.

Deguda á son taranná, donchs, y sugerida per la propera diada—'ns esqueyam á fins d' Octubre—fou la ocurrencia, inspirada per la matalassera del devant, de portar al cementiri vell duas corones de semprevivas més superbæs que las de la matelassera, pera colocarlas ab tota solemnitat en lo ninxo de sa nissaga...

Per no topar ab en Ton, quina susceptibilitat graduava per la delicadesa de son afecte,—se li conduhia 'l mateix que un nuvi... que 'l primer dels tres nuvis—n' hi demaná 'l consentiment, protestant alhora y ab persuasiva elocuencia de que no 'l superposaría gens ni may en l'escalafó de son carinyo.

Pels morts no oblidava als vius; no postergava als vius; mes, pobrets!... quedan tan sols els morts, se veu tan abandonat un ninxo *aquell* dia si cap dels propis s' hi acostà!... Com ho havia fet pel primer ho feya pel segon; com ho feya pel segon ho fería...

No digué tant; més en Ton ho comprengué aixís, ho interpretá aixís, que tal ho pensava ella, y regoneixent per endevant aquella demostració de galanteria póstuma, en la que tanta intervenció hi prenia 'l cor com la vanitat, si es que hi quedava un gra d' afecte, hi arronsá ceremoniosament la espatlla.

El mal, als ulls d' en Ton, si mal hi havia, ja estava fet sols al anunciar la cosa. No per degradarlo com á marit, que d' aixó no 'n tenia dupte, ans al contrari, per lo mecánich del afecte, per la passivitat de la acció, per aquell indiferentisme agre, calculat, matrícula del bon sentir, que la impulsava á conduhirse de tal ley mes que per propi instint pel compliment d'una rutina. Philosoph á son ayre, no obstant, considerá que las explicacions enfermegarian més la cosa, «que 'l farciment pujaría més que 'l gall» y, tibant las rendas al escándol, deixá fer á la Laya.

Cap al mitj dia de Totsants comparegué la Laya engabanyada ab la *fascecia*, com ho anomenava en Ton.

Duas coronas, grossa la una y l' altra més reduhida, embolicadas ab paper fí, sedant, com si fossin tortells; un paquetet ab els flochs negres, ample l' un y de moaré, més estret l' altre y de fall, despariats de classe per haverlos comprat com á escapulons en una liquidació; y uu paperet contenint las consegüents lletres, que ella mateixa aplicaría á las cintas á truco d' estalviarse 'l gasto.

En Ton, que llucava 'ls objectes á mida que ella 'ls descobria, adonantse de la coquinesa d' aquesta, per llur caràcter de venturers, hi apuntá recatadament la rialla.

—Veurás, noy,—feu la Laya, interpretant la malícia de son mutisme. Soch aixís. Tot lo que una s' ho puga fer .. La cuestió es eixir del pas... Per òert que, com ab aixó de las lletres una no hi entén prou... ¡sino 't sab greu, ey!... fora del cas que m' hi ajudesses. Veus,—reprengué, extenent una de las pilas—aquestas han de dir: *A mis queridos hijos* N' hi ha un de cada marit; més, com tots eran fills meus!... Oy?... Aquestas altrás diuhen: *Recuerdo eterno*. Jo volía posarhi: *A mis queridos esposos*, pero á n' el florista li ha semblat... m' ha semblat que li repugnava... entens?... y li he deixat á la seva má. ¿Qué te 'n sembla?...

En Ton arrufá 'l nas, arronsá de nou las espatllas, s' apropá á la tauleta ahont hi extenia 'l luctuós *trofeu*, y escampant un dels pilots de lletres ab ayre d' ordenarlo, contestá:

—¿Qué vols que me 'n sembli?... Be, dona, be. Mes, cóm jo me 'n rich d' aquestas cosas!... En vida tot el que vulgas!.. Tot el que pugas!.. Ara, un cop mort... un cop haja fet l' ánech... mira!.. una pedra al coll y...

—¡Reyna Santíssima!... No 'm pensava que t' ho prenguesses aixís... Aném... Aném... Que fora de ser un desanimat... Jo 'm miro 'l mon d' altre modo... Es cert que 'ls morts son ben morts... que se 'n van y no tornan... pero, qué vols que t' hi diga!... no m' ho puch acabar... se m' atravessa... 'm repugna de creure!... ¿Vols dir que 'n clucant els ulls...?

—¡Bona nit viola!...

Cambiá 'l tó de la veu, suavisantla un xich, y afegí, desentenenen:

—Be, be; ferém la castanyada, resarém las tres parts de rosari... ¿ja te 'n rius? .. ¿qué 't fan po' 'ls pare nostres?... Bueno, home, bueno!... Te 'n vas al dítxós Cassino, y quan tor-

nís, si es que tornas á temps, ens entretindrém ab las coronas, eh?...

—*Currienta!*...—respongué 'n Ton, com si afranquintlo del rosari li treguessin un pes de sobre.

Y 'l programa 's cumplí tal y com l' havia concebut la Laya. Se passá 'l rosari après de la castanyada; (què es quan girá cúa en Ton) ab sa tira-llonga de pare-nostres, un per cada difunt de la familia; s' ensenyaren els flochs, las coronas y las lletras als vehins de més á la vora, pera que ho bescantessen á la matalassera, manifestant sa válua, la Laya, ab ploricosos ulls y adolorida veu, tot apurant un panellet pera glopejarhi una copa del de pesseta, y... á la tornada de 'n Ton, que no 's feu esperar gayre aquell vespre, se 'n pujaren al pis, á la sala del devant, entorn de quína taula de centre 's disposaren pera l' *arreglo*.

Un quinqué blanch, de porcellana, ab sa pantalla verdosa, ensarrellada de vidres prismàtics, inundava ab sa llum l' arrodonida taula, envermellint els rostres de la parella y deixant l' enrajolat y 'l moblatje á la penombra. Dalt del sostre, seguint la direcció del tubo, s' hi destácava un disch argentat, que 'l fum del petroli feya bellugadís á tandas.

La Laya, ja descobertas las coronas, doblegava una de las cintas ab las puntas de sos dits, que removía nerviosament, pera armonisar las bagas del llas, quina simétrica conjunció may acabava d' escáureli; en tant en Ton arrengrerava las lletras d' una de las pilas, la que deya: *A mis queridos hijos*, aplegantlas maquinament, tot seguit, pera coblarlas entre sas mans, més tart, y exténdrerlas de nou, al fí, tal com si jugués al *solitari*.

—Veshi ab cuydado, Ton; que no las trabuquessis...—li digué la Laya, ja engirbat un dels llassos.

—Noya, te n' han dada una de més, sino m' erro!...—respongué 'n Ton, sostenint la *H* ab l' extrém dels dits...

—Potsé ha anat de torna!...—aventurá la Laya.

L' home s' ho rumiá de nou, torná á fer y desfer el solitari, tot repetint: *hijos... hijos... hijos...* y atinant ab el descuyt de la lletra, que poch á poch se li aná acudint, se digué, reprenentse:

—Just... Just... Are hi caych... No 'n sobra cap, no... Era la d' aquí... la de: *Hijos...*

—Ton, per mor de Deu!... Fíxathi be... Mira que un disbarat d' aquestos faria riure á la gent entesa, y 'ls pobrets dels morts...

—Els pobrets dels morts array!... En quant á la gent entesa... ¿qué vols que t' hi digui? Poch cabal ne faria.

—¿Dónde vas, Vicente?

—Donde va la *quente*.

Es á dir, que la que s' hi aplega per aquella diada 'l mateix s' empena pel Cementiri que s' estalona per la *Rua*. Y com dels amichs de disfressas no me 'n pago gota...

—Y 'ls que hi tenen propis!

—Si la desgracia es fresca y es sentida, com ja la portan al cor y se n' adonan tothora, no 'ls cal pas anarhi, y si es vella, si ja es vella y estantissa, fan com els del munt, els que no hi van per boato hi van per batxillerejar... ó per orejarshi. Si 'ls imposessin algun sacrifici, algun veritable sacrifici que 'ls arribés fins al amor propi, foren ben clars els que s' hi acostarian!...

—Ton!... Surts ab uns impropis!... Si es que ho fas per oféndrem!...

—Vull dir que ab els morts ben pochs s' hi paran. ¡Ab els quins se paran es ab els vius!... Tot se fa pels vius!

—Aném... que estás avuy!... Més aspre que 'l paper de vidre!... Jo conto que es que 't dol... que 't sab greu...

En Ton se la guaytá de fixo, ofés, protestant ab son mutisme d' aquells dicteris; ordená totseguit las dedicatorias, distingintlas ab una senyal; torná á son lloch la cadira, y encaiminantse á l' arcoba, xano, xano, afegí ab veu grave:

—Bueno, Laya; ja he fet... ja están conjoinadas... y com el demás es cosa teva... bona nit!... No vull armar bronquina per tant poca cosa!...

—Aném, bona nit!...—reprengué la Tuyas, mitj ressentida y com escarnintlo.

S' arrimá més á la taula, s' acostá la xicra de la goma, prengué 'l pinzellet per l' extrems del mánech, y aplanant els llassos ab sas mans, aná aplicanthi las lletras...

Quan acabá d' arranjarho eran ja quarts d' una.

Posá las coronas recolzadas als respatlles de duas cadiras,

adobantlas els flochs y tibanilas els llassos, de folgats cayents, aquestos, com els d' una grua; s' apartá unas passas pera apreuhar son efecte, á semblansa del aficionat que 's mira un quadro, y, satisfeta de sa trassa, hi somrigué una estona.

—Ay!... Si las vejés la matalassera!—'s deya.

Pero 'ls ulls, entre 'l pes de la son y 'l cansament del treball, ja se li comensavan á cloure, y despullantse á corre-cuyta y apagant el quinqué d' una revolada, 's ficá al llit á las palpentas.

La imatge de las coronas, animada per las sensacions rebudas en tant las montava, se li encastá tan vivament en la imaginació, que apenas aclucava 'ls ulls, ja la retreya en somni. S' anticipá als fets, moguda per una d' aquellas evolucions característiques de tot desvari, despertada per la propia imatge, y, figurantse que ja s' esqueya al endemá, 's disposá pera acudir al cementiri.

'S mudá la roba blanca, 's posá 'l vestit negre, estrenat pel casament ab en Ton, que es com si diguessem l' uniforme de núvia; la mantellina de blonda, vorada de ridícols; els guants negres, de seda, de tres botons, y las botinas de columbriana ab puntera de xagrí, que duya sempre per l' adoloriment dels peus quan se treya 'ls sabatots, y refusant las joyas ab visible recansa per respecte á la solemnitat del dia, arreplegá 'l fúnebre present, reposant en son setí encare desde la vetlla, embohicántsel ab un mocador de seda.

S' empolvá un xiquet el rostre tot cordantse 'ls guants; s' enmirallá una estona de mitj cos en amunt pera contemplarse 'l *frontis*, y de mitj cos en avall per inspeccionarse 'ls darreras, que no se li encaballessen els llassos; guaytá de cua d' ull á la matalassera, y devallá la escala.

Per no cansarse tant muntá al tranvía.

Al entrar al cementiri va recordarse de sos morts, entrantli pas á pas un ferm desitj de véurels... ¿Se conservarian encare? ¿Ne quedarian els ossos, ó ja foren tornats pols?... Pel sonámbul no hi han obstacles; molt menos encare quan la sugestió arriba á sa plenitut, que es lo que á la Laya li succehia... y un dels homes de gris bolet, calsas de vellut y brusa fosca, arrossegant la doble escala fins als peus del ninxo, quin número li assenyalava 'l permís, posada la gaveta en un dels

grahons y ab la masseta y la escarpra entre mans, comensá la tasca.

La Laya, apaybagat el sofriment per l' interés de la curiositat, observava de reull al de la masseta... Ja 's descrostonava la cals, ja s' esbossinavan els mahons... El ninxo quedá obert, y la sombra d' aquell cau, d' aquella boca de la mort, amenassant á la Laya ab engolírsela, li feu recular unas passas. Un raig de sol, inundant de tebia llum la via, feya encare més feréstega la escena.

L' home del gris bolet, indiferent, ab imperturbable fleuma, aná treyent y arrossegant enfora, engrapadas pels costats, caixa derrera caixa. Tot era perdut, arnat, descolorit, com veritables escombrarias humanas.

A la Laya li botia 'l cor, á graus, el mateix que una pilota de goma.

L' home del gris bolet alsapremá las caixas, obrí las tapas, remená 'l tou dels encenalls, llensantlos arreu; uns encenalls mústechs, esgroguehits com cera, d' entre quins munyochs n' eixian, esgarriantse per l' entorn al enlluhernarlos el sol, á dotzenas d' *estudiants*; y descobrint ab una arpada las ertas despallas reclosas en cada bagul, hi encengué la punta d' un cigarro.

La pilota de la Laya, al reparar de resquiltentas en *alló*. . en aquell munt de pellingos que foren un temps sos propis, botá fins á son grau máxim.

—No plori dona, no 's desesperi!... Tots hi hem de tornar aixís!...—aventurá l' home de la masseta.—El mon no es més que una sinia... Quan uns puján altres baixan... Quan uns s' omplenan altres s' aixugan... El mateix que 'ls catúfols!... El mateix que 'ls catúfols!... ¿Veu? — reprengué, sostenint el cap d' un dels menuts ab las puntas de sos dits y llensant fum per boca y nassos,— á copia de tocarne y á copia de fermhi ja hi he perdut tot escrúpol. Miris: quan era petit, sòls al dirme que 'm ferian escombriayre ja hi feya una rebequeria... Uix! Escombriayre!... Arreplegarho tot, tot, no cal qué dir... Tots els deixos de tothom, de tot el mon y de tota mena... Anant sempre brut... sempre empastifat ab las ronyerías, ab els rebutjs dels altres... Y, ja ho veu! Avuy, comparant la gent del meu ofici ab la del que avans tant aburria, fins els escombriayres me semblan nobles!... Pobres de nosaltres que no 'ns

acomodessim á tot!... No podriam pas viure!... Pel demés, quan no 'ns queda altre remey, qué vol ferhi?...

S' ho escoltà la Laya, s' aná reposant, entrá un xich en reflexió, la curiositat repengué son imperi, y son cor, aquella pilota de goma que botia tant y tan alt, aná descendint tom á tom, fins á restar en absolut sossego.

Contemplá á sos difunts, encuriosida, sentint y tot la fruitió del carinyo, y ella... ella que tant els havia volgut, que tant els havia estimat, que 'ls endevinava adhuc sens véurels, apenas els regoneixia!... El cos del segon marit era 'l més conservat, el més sencer, com si tendís á momificarse... «Com era un sant!...»—ella 's deya, mirant de reull al cel, en cercament de son esprit, que residiria allí... darrera 'ls núvols... á la mateixa gloria!...

En quant al del primer espós, no'n quedava sino la ossera, sostinguda en son tronch encare, mes neta, pelada ja com una rossa!...

Els restos de sos fills, d' aquells bossins de son cor, pobres!... havian minvat tant, que gayre be se 'ls podia endur á la butxaca!...

L' home del barret gris anava fent sa feyna, indiferent, sens infondarshi... tot apurant la punta del cigarro.

Aconduhí 'ls ossets dels menuts en un reconet de la caixa del primer marit, esgabellá 'ls baguls ab un cop de peu, apilant las estellas en un gralhó de la escala, ab ayre d' endúrse-las; escampá 'l tou de brossa hont reposava 'l cos del segon marit, adobantli la jeya y aixugantli 'ls *llabis* ab un munyocquet d' encenalls, ja convertits en farda, que manejava ab cert tiento, com si s' hi fes ab una bronja de cisne, y aixugantse 'ls regalims de suor que li resseguían el rostre y fent dringar après las eynas entre mans, esperá la vénia de la *senyora*.

Mes la *senyora* no tenia més ulls que pera observar, pera contemplarse al segon marit, quína presència, evocadora de grats recorts, la conmovia fins á l' ànima. Era allí, 'l tenia allí, al devant, á sos peus... y no 's bellugava gota!... gota!...

Y pensar que avans, ab un sol gesto, ab el més senzill de sos moviments, ab una sola de sas miradas, de sas miradas esburnejants, com encesas per l' amor més pur, ay!... tal com imán á la agulla 'l seduhia, l' electrisava, l' atreya...

Obcecada per aquets esments fins del home del barret gris

agafà gelosía... Gelosía de que s'hi acostés... de que'l toqués... de que li refés el llit... de que...

Al refregarli 'l rostre ab la bronjeta dels encenalls, estimant aquella acció del home com una manyaguería, com una carícia, aduch se li revoltá el cor, exaltánseli ab sa passió de dona!...

Ferida en son amor propi, recorregué á la coqueteria pera disputar al del barret gris la possessió del difunt, del qui fou tot seu, tot d'ella: y estarrufantse 'l vestit, aquell vestit de núvia que tan be li esqueya, y arreglantse la mantellina de blonda vorejada de ridícols, que tan be se li assentava, jugá 'l ressort de sos ulls, posá en moviment son cos, acudí al secret de sos llabis y á la seducció de sos ayres, y s' amaní pera la escomesa.

Avansá un pas... S' ajupí... S' aclofá més... pera besarlo... pera festejarlo...

De sobte, emportada per son desvari, se li aparentá que 's movía... que ja recobrava 'ls sentits... que resucitava... clamantla, anomenantla com en aquells bons temps, ab escayents ditxos... y s' hi apropá més de mica en mica.

Vaya si 's movía... Oberts del tot sos ulls... Trémols els llabis... Aixamplats sos brassos...

El cruiximent d' unas fustas li feren desviar la vista vers la calavera del primer marit, com pudorosa de que la espies-sin, y... una mena de por, una mena d' esgarrifosa por la va corpendre... També aquest se bellugava, fixas en ella las buydas concas de sos ulls, enlayre 'ls ossosos brassos, en ademán suplicatiu, com engelosit per sa postergació; badada á tot badar sa desdentegada boca, ab trassas de reconvenir-la...

Y la por li anava creixent... creixent... trevantli la voluntat, com si la subjectessen ab cordas. Hi suava!... Hi suava!... En mitj de son somni, dominada per la excitació de sos nervis, no tenía estona de repós. Se rebregava pel llit, desficiosa, en cercament d' una bona jeya, que may acabava d' ensopegar, que may finía de pláureli. El costat de son llit, la espona que li pertanyía, 's veyá mitj desfet, desarrebossat el cobertor pels revolcaments de son cos, que la febre se 'n enduya; descotxat el llensol fins á posar en descobert sas formas; á través el coixí, demostrant ab aquell deixament el ferm imperi de son desvari.

A n' el cor hi sentia un pes... Un pes feixuch... macís... carregós, que li rebregava aquella entranya, estroncantli 'l respir, ofegantla, tapantla... Ja no podia més.

De sobte 's remogué tota ella, desfentse en espetechs nerviosos com si funcionés un motor elèctric amagat en son cos; incorporantse un xich après y llemsant alhora un alarit tremendo.

Arribava al comble de l' obsessió... Llavors que 'ls difunts marits, resucitant á sos incitaments, s' encaravan, s' amenassavan, s' apunyegavan; enfurismats, gelosos...

Al fort de la brega, quan el primer marit, defensantse, llenzá contra 'l sobrevingut els restos de sos propis fills, que l' home del gris barret havia arreconat en son bagul, esgarriantse, rebelantshi, ressentintse del tropell en son cor de mare, es quan la Laya va despertarse.

—Ton!... Per Deu!... Per la mort de Deu!... — cridava ab veu atónica, baix la impressió encare de la pesadilla, girantse envers son marit y creuhantli 'l coll ab els brassos... — ¿Qué no 'm sents?.. Tinch una por!.. Tota tremolo!..

Més en Ton no la sentia. 'S desembrassá de sos brassos, maquinalment, sens esma; s' hi tombá del altre cantó, com refugint la *nosa*, y après d' un ronch sech, fort, estrident y recargoladís, s' hi endormiscá de nou, respirant ab sossego y estirantshi tan llarch com era.

La Laya 's refregá 'ls ulls, s' assegué en un cantó de llit, arrán mateix del capsal, desabrigada; escoltá 'l «cucut» del menjador una estona, quin tic-tach sentia, més quinas horas may queyan, y anyorant la llum, no com á natural desitj, sino per esborrar ab ella las derreras ombras de sa sugestió, encastadas en sos ulls encara com impertinenta brossa, 's llenzá á terra, obrint á peus nusos un dels porticons del balcó, y calsantse après á corre-cuyta.

La suau llum del crepúscul projectava en el mosáich del pis els montants dels vidres y 'ls replechs de las cortinetas, confonentlos com un jaspí...

Més la Laya no se 'n adonava.

Al topar sos ulls ab las coronas, repapadas en sas cadiras, cayents sos llassos y reganyant sas lletras, quinas llegendas: *Recuerdo eterno* y *A mis queridos hijos*, li recordavan el mal humor de 'n Ton, se li renová la impressió del somni.

«No!.. no las hi portaré!..»—s' deya, pensant en las coronas y referintse al cementiri...—«M' hi agafaria un desmay... Hi arreplegaría una basca!..»

S' acabá de vestir, ab préssas, com si se li ocorregués una lluminosa idea, y enfilant las coronas ab un de sos brassos ab el mateix garbo que 'l cistell d' anar á plassa, se 'n baixá á la botiga...

Al arribar al llindar de la porta s' adoná de la matalassera... Séria, ab una corona de las petitas en sas mans, modesta en son vestir y ab reposats ayres, se 'n anava al cementiri, á devant del ninxo de son fillet, á pregarhi de genollons una estona, no pera que la *hi vejessen*, sino pera conformarse de la terrible pérdua ab aquella íntima expansió, ab aquell ignorant esbarjo, quina necessitat sentía al esmentar á son fill, á n' aquell nin ros, d' ulls blaus, de cabells caragoladissos, de orelletas com á fullas de rosa; ab son clotet, niu de petons, en sa barba; tendre rebrot que la despietada mort havia marcít ab son enverinador baf quan més ella se 'n enjoyava!..

Al véurela, la fideuhera, 's mossegá 'ls llabís, engelosintsen; es dominá poch après, com avergonyida per la virtut de aquella, y 's refermá en sos propósitos...

Quan en Ton, tot just á mitj vestir, va presentarse á la botiga, las coronas ja no hi eran. Va mirarse á la Laya, encurirosidot, com per estalviar-se una pregunta que no li plavia; repassá 'ls prestatjes, estivas y recons, après, regoneixent que la Laya no 'l volía entendre, y..... y 'l dimoni de la curiositat se li entafurá á la closca... De que no las havia dutas al cementiri n' estava segur... y tan segur!... Si 'l vestit negre y la mantellina de ridícols encara eran allí, en son mateix lloch, penjant dels respatlles de las cadires; y las botas ab puntera, per estrenar encara, á son costat, com esperant els peus de la *senyora* pera empendre tot seguit la marxa!..

No 's pogué contenir.

—Ja s' ha girat el vent?... Ja te n' has empescat alguna?... Ja has trobat rellevo?... ¿Qué hi dirán els difunts, pobrets!... si en semblant dia no s' hi acostan els propis?... Vetaquí 'l *feyo* de tas papererías!..

La Laya no contestava. Cap baix, dreta á darrera 'l taulell, ressegua 'ls pots y las paneras de las pastas, deixant que 's desfogués en Ton pera guanyar temps y empescarsen una..

«Si ho sapigués que la que deya: *A mis queridos hijos*,—se repetia—l' he regalada á la carbonera del carrer Vermell per no trobar en tot el vehinat qui pogués aprofitarla!... L' altra array!... La del *Récuerdo eterno* si que... ¡No eran pas pocas las que la pretenían!... ¡Y totas per pur capritxo!... Pera fer la denteta á sas conegudas.

Mes en Ton remugava encara... Per afrontar la bronqui-na la Laya resolgué embestirlo.

—Escolta!...—li digué, ficantse á la rebotiga, tot estirantlo per una mànega...

Y li contá lo de la nit, lo d' aquell somni esgarritós que tant l' havia esporuguida; y li explicá 'l destí de las coronas, decisió que havia pres per no haver d' anar al cementiri, temerosa d' un desvaneixement, d' un desmay, d' un atach de nervis... Hi somicá una estona, après, fent las delicias de 'n Ton, qui, convensut de que á la Laya sols la movia l' ignos-cent desitj d' una sentimental ostentació, hipócrita en son fons si ridícula en sa forma, ja havia recobrat sa fleuma, y... y esclatá á riurer!...

—Laya—li digué totduna—enseriantshi un xich y reposant la veu pera formalisar més la frase.—Ja t' ho tinch dit... No me 'n pago de moixigangas!... No m' entran las papere-rías!... En vida tot el que pugas... tot el que vulgas... Ara, quan me mori, quan me toquí fer l' ánech, sabs?...

La Laya no 'l deixá finir.

Interpretá la irreverencia, filla de sa mal-entesa despreocupació; hi plorá de nou una estona, llágrimas aygualidas, fabricadas en els mateixos ulls, grossas y transparentas com á punt de servir; y llensántseli al coll y estrenyentlo entre braços, humiliada y reconeguda alhora, li clogué ab un petó 'ls llabís!...

JOAN PONS Y MASSAVEU.

À LA VERGE DE MONTSERRAT

Oh! benhaurada sia la perla de ma terra,
del Montserrat la Reyna, l'orgull dels catalans;
aquella que per trono té la estimbada serra,
per palau la montanya, la inmensitat dels plans!

¡Salut, hermosa Verge, oh Mare immaculada!
d'amor una visita avuy vos vinch á fer,
lo cor ple de goig porto, puig sou la més preuhada
de quantas flors s'enjoya del Maig lo rich verger.

Quan lo sol descapdella per sobre la montanya
sa rica cabellera, lo seu mantell daurat;
quan l'au enamorada ne busca sa companya
per saludar á l'auba del dia que s'ha alsat;

llavors entre 'ls aromas que exhalan las flors bellas
y entre las gayas trobas que canta 'l bon pastor,
un himne se n'aixeca que allá dalt las estrellas
Regina vos proclama del més sagrat amor.

Mes si del tro espetega feresta la udolada
ý l'eco de tempesta al lluny s'ou murmurar,
llavors sense tardansa, en mitj la nuvolada,
un angelet puríssim s'hi veu aletejar.

Y al cel volant arriba, del Montserrat madona,
y humil una diadema posantne en vostras mans,
vos diu: «Puig Catalunya per Reyna vos corona,
no abandoneu, Senyora, jamay als catalans.»

FRANCISCO DE FEBRER.

HIMNE MATINAL

Voleu, estimats nins, sentí 'l llenguatge
que surt al dematí del vert boscatje
dels camps y de la mar?
Son armónicas veus que del cel venen
y las ánimas puras las entenen.
¿Voléulas escoltar?

Digáunos, bellas flors, que 'l vostre cálzer
obriu quan remoreja y 's gronxa 'l sálzer
ab l' ayre del matí,
¿qué diheu al exhalar lo vostre aroma?
¿per quí l' alsau la perfumada broma
d' encens, digau per quí?

—L' efluvi que exhalám de dolsa flayre
quan lo Sol amorós nos ha besat,
va dihent tot pujant enlayre, enlayre:
Benehít sia 'l Deu que 'ns ha criat!—

Aucellets que jolius en la enramada
quan yeyeu un fil d' or d' alegre aubada
cantau tan dolsament,

¿qué volen dir las tendres armonías?
los glops de mel de vostras melodías,
¿ahónt los porta 'l vent?

—Refilant al bell punt que las flors riuen
las cansons que en lo bech nos hem trobat,
lo vent las arreplega perque diuen:
Benehit sia 'l Deu que 'ns ha criat!—

Y 'l remor de la font sorolladora
y l' aura matinal rondinadora
que sembla un suau sospir;
y 'l brill tremolador de la rosada
que fa sobre del prat una estelada
¿quí sab qué volen dir?

—Lo murmuri de l' aygua cristallina
y 'l brill de la rosada sobre 'l prat,
diuen ab l' aura fresca que rondina:
Benehit sia 'l Deu que 'ns ha criat!—

Quan lo Sol ab sas vivas llambregadas
escampa sobre 'ls monts y las onadas
flocs d' or y vius d' argent,
¿per qué en mitj del esclat de tanta vida
la veu de la campana benehida
per tot arreu se sent?

—Ecoltéula, noyets, la campaneta
que 'l somni angelical vos ha trencat,
pus ella també diu ab sa veuheta:
Benehit sia 'l Deu que 'ns ha criat!

JAUME COLLELL, PERE.

ALI-OH-LI

RIFFENYA

A mon amic Narcís Martí y Tresàngels

UN moro alt y gros, de llarga barba y cap pelat, de pell lluhenta, negra com lo fum d'estampa, descals y fumant lo llarch *chibouck*, se passejava amunt y avall, tot anguniós, per devant d'una casa molt bonica de la ciutat de Fez. Lo carrer, situat en lo millor punt de la població, adornat de bons edificis, era net y animat, si fa ó no fa com lo carrer dels Petons ó de las Donzellas de Barcelona. Lo moro passava una gran trifulca, 's veyá d'una hora lluny; son amo Ali-oh-li era fora; havía sortit aquell divendres, dia festiu pels mussulmans, havent dinat, deixantli l'ordre de vetllar per la tranquil·litat del harém. y d'espiar ensemps los passos d'una vehina molt bufona, que havía, segons deya la gent, donat cervell de gat al molt poderós Ali-oh-li.

La consigna era dificultosa: ab un ull guaytar á aquell remat d'ajogassadas ovellas y ab l'altre á la casa d'enfront, n'hi havía prou pera fer suhar al pobre moro Ben-Tip d'Ali-oh-li.

L' amo Ben-Tip era tota una persona: orfe, jove, elegant, descendent d' ilustre prossapia, pertanyia á la *high-life* de Fez, de la que era 'l nen mimat; podia cubrir son cap ab lo turbant vert, distintiu á que sols tenen dret los descendents directes del Profeta. Ali-oh-li, encara que 'ls moros com nosaltres fan poch cas de la sanch blava, malgrat que conservan escrupulosament la genealogia de sa nissaga, podia acreditar la noblesa de la sanch que corria per sas venas. Son pare, lo molt alt moro Sidi-Nha-Rhem-Avuy, descendia en linea dreta del cosí del Profeta dels creyents, lo gran Ali, aquell fervorós capdill alarb, que en una batalla tallá quatrecent caps moros, dihent cada vegada *Allah akbar!* quan los enviava á sopar ab Sant Pere, y á qui Mahoma doná sa única y benvolguda filla Fatima.

Per part de mare, Ali-oh-li podia envaneixers de procedir de la célebre Zeinab, muller d' aquell serrahí gegant, anomenat Marab, (1) al qui Ali partí en dos trossos, com si fos un llonguet; y qual mort fou tan plorada per la viuda, qui, volguent venjarla, convidá á Mahoma á menjar una ració de cap y pota de be, en una fonda de sisos, posanthi matzinas pera matarlo. Com lo Profeta tenia 'l paladar fi, no caygué en la ratera, que d' altre modo s' haguera pogut dir: «Oli ha begut», pero no més que de tastarlo, ja 'n tingué prou per arribar á las portas de la mort y no gastar may més salut fins que morí, ja vellot y carregat de xacras. Desde aquella feta, Mahoma no volgué acceptar may més cap invitació, ni esmorzar en cap Restaurant, ni fer xeflas, ni tiberis; menjant solzament dátils y bevent llet de camella ó aygua de la Font del ferro.

Ali-oh-li era, com se veu, de bona soca, y además tenia un bon recó de *xavos*, com aquells que no fa pas gayres anys corrian per nostra terra, procedents del tribut imposat als beduins per las nostras bayonetas, en la passada guerra d' Africa.

Sidi-Nha-Rhem-Avuy havia trevallat molt y guanyat bon nombre de patacons. Era gitano, com son antecessor y profeta Mahoma, y, com ell, porque 'l negre li feya nosa, no sapi-

(1) Potser vol dir marrá; es un pensament meu; ab aixó dels noms alarbs no hi entench pilota.

gué may de lletra; pero, ensarronant als *payos*, (1) donántlos hi sovint gat per llebra, ab quatre «¡Ay pare meu!» que deya, pera protestar de sa bona fé, feya passar per útil un cavall que era bo pels toros, ó un burro guit y mossegayre; tenint molta sort en las moltras *baratas* que feya, ja sol, ja en companyia d'altres; havent apilat molts dinérons y tenint, quan s'enfilá cap al séptim cel, ahont se troba Allah, perque li feu mal un gotet d'ayguardent, més coneixensa que en Xarau y tan de nom com en Serrallonga.

Ali-oh-li no volgué continuar lo negoci de son pare, perque ja 'n tenia prou: era rich, guapot y, sobre tot, molt ben educat; havia llegit lo *Códich Fabra* y gastava desde allavors unas maneras més finas que un cobre-llit de Damás, d'aquells que 's posan als balcons quan passa la professó de Corpus.

Sabia llegir y escriure y las quatre reglas. Tenia tanta memoria com lo Pic de la Mirándola, y de petit demostrásas bonas disposicions, acudint ab assiduitat, junt ab altres xicots, á apendrer l' Al-Coran, que 'ls hi ensenyava, acompanyant las paraulas ab algun cop de canya, demunt dels pelats caps d'aquella maynada, un *dervish* molt vell, molt brut y ple de miseria; perque, segons he sentit dir, lo govern d'allí, com lo d'aquí, fa també cantar als capellans los goigs de Sant Prim.

Lo nen Ali-oh-li era la admiració de tothom: sabia de cor no solzament l' Al-Coran, sense oblidar ni un versícul, sino que á més dels cent catorze capítuls, ó *soura* de què consta aquell llibre, inspirat, segons s' afirma, á Mahoma per l' Angel Gabriel, deya com un papagall també tota la *Suna* d' Al-Bo-chari, y donava gust sentirlo recitar, sense descuydarse un mot, l' *Ijmar* y l' *Kias*, (2) fent caurer de goig la baba al vell *dervish* son mestre y sorprenent als demás que l' escoltavan.

Molts se creyan que tenia vocació per lo sacerdocí, en lo qual haguera sens dupte brillat per son talent, enlayrantse fins als núvols; pero s' erraren de mitj á mitj. Ali-oh-li aná

(1) *Payos* diuen los gitanos als que no son com ells. «Ay pare meu!» *barata* y altrás expressions del poétich vocabulari que gastan ells, poden sentirse diariament en lo Plá de la Boqueria centre de tranzaccions gitanescas d' ahont no 'ls ne treurá ningú ni ab fum de sabatots.

(2) Tots los llibres esmentats son considerats com sagrats pels alarbs perque contenen tota la doctrina d' Allah.

creixent y perdent poch á poquet tot aquell misticisme de sos primers anys, fins á tal punt, que aquell berdegás, que anava avansat en tot, s' enamorá á dotze anys d' una mossa, que ab un burret escuat, anava venent terra d' escudellas pels carrers de Fez. Aquella terrayre li feu penjar los hábits á la figuera.

Desde allavors, havent tirat la capa al toro, lliure per la mort de sos pares, ab salut á proba de bomba, bon humor y més bona sombra que una palmera del desert, aquell Tenorio riffeny ne feu de verdas y de maduras; reunint en son harém un bon remat de preciosas daynas, ab las quals passava alegrement aquesta trista vida, esperant ab fonament que, cumplint com bon creyent la lley de Mahoma, Allah li faría un xich de lloch en aquell Paradís tan hermós, donantli com á recompensa, que te dret d' esperar tot bon musulmá, aquellas setanta duas huris, (ni una més ni una menos), de llarga cabellera, negres ulls y blanca pell, qual joventut, segons promet l' Al-Coran, no minvará jamay.

Lo confident del jove riffeny era son criat y amich Ben-Tip, fill de pares incógnits, recullit á la Bordería, d' ahont lo tragué la mare d' Ali-oh-li, que en sos primers anys de matrimoni, veyent que no tenia fruyt de successió, feu la promentensa d' ensenyar y mantenir un bordet, y fins pensava anar á Núria á ficar lo cap á dins de la olla, projecte que vingué á destorbar lo naixement d' Ali-oh-li, per la gracia d' Allah.

Ben-Tip sabia tots los secrets de son amo y, com tots los criats mascles ó femellas que fa temps son á la casa, no solzament era tafaner, sino que 's permetía, com tots ells, la llibertat de fer observacions y donar consells que ningú li demanava. Ali-oh-li li havia obert son cor; lo jove no era pas felís de bon tros. Una mora d' ulls negres com la nit y vius com lo llampech, de sedosa cabellera d' asabetja, de pell blanca y fina, llabis incitants, vermells com duas cireras, peus y mans que envejaria una andalusa y cos bufó com un canti de Vilafranca, li havia fet perdre la gana y la xaveta; n' estava enamorat com un gat pel mes de Janer. La cosa anava de debó; la passió d' Ali-oh-li creixia cada dia com un gra escarbotat. Aquell moro estimava ab deliri, com s' estima sota 'ls raigs calents d' aquell sol que escalfa 'l topí dels beduins y torra las arenas del Sahara. Lo fidel Ben-Tip perdia l' oremus fentli reflexions; las odaliscas no podian distreure son enuig

de cap de las maneras, y aixó que no era pas per falta de voluntat.

Aquell dematí mateix una d'elles, molt mona, devant d'Ali li havia cantat lo Noy de la Mare, acompanyantli una altra ab un guitarró de tres cordas. Una xicota més salada que l'aygua que banya las platjas del Riff, al veure la cara de son senyor, havia tingut la bona idea de saludarlo ab la cansó del «No t'estiris ni t'arrossis», acompanyantse ab un bon requetxech de castanyolas. La tonada del Era-bó, las inspiradas rondallas del *Antonet*, aquell cego de Barcelona que ja es mort; los versos patétichs del Noy de Tona, recitats á la perfecció per aquellas boquetes de coral y perlas; res pogué desvaneixer lo malhumor del enamorat donzell, qui se las tragué del devant dibéntlashi quatre fástichs, fentlas fugir depressa y en desordenat tropell, produhint entre aquellas sirenas lo mateix efecte que la aparició sobtada del enfurismat lleó en mitj d'un remat de porugas daynas. Ali-oh-li no estava per brochs y totas aquellas ballarugas, aquella música tan conmovedora y aquells mimos tan deliciosos li causavan la mateixa sensació que sobre la pell dona un paper de mostassa posat demunt d'un floronco, fent botir de coratje al moro neguitós, perque son pensament era tot senceret per la divina Zahira, aquella huri vaporosa filla de Muley-Mal-Girb-Hat son vehí.

Era aquest un moro ferreny com un guardia civil, més lleig que Herodes, vestit ab un caftan apedassat y portant á la cintura, dins de la faixa de vius colors, més armas que no hi ha al aparador de ca'n Vives del carrer de Fernando; en una paraula, era 'l moro Muley-Mal-Girb-Hat un home d'aquells que ab la cara pagan y que quan se 'ls topa en un camí solitari ja no més veyent sa fesomia es precis no fer lo valent y afliuixar los cuartos. Tal era 'l futur sogre d'Ali-oh-li.

La moral del pare de Zahira no responia á son físich. Era molt ben reputat y havia fet un gros capital ab la subor de son front, sens robar res á ningú, negociant ab pells de conill y altrás més ó menos llargas de pel, comprenenthi las d'anguila. Estava ja madur y retirat del negoci y sols s'ocupava, per entretenirse, en deixar algun dineró sobre hipoteca ben segura ó pagaré ben garantit á un módich interés que no baixava may de ral per duro al mes. Muley-Mal-Girb-Hat era un home molt enrahonat, tenia molt bon cor y no volia fer com

altres juheus estira-cordetas que, per avarícia, apretavan sens pietat lo cargol fins á deixar al pobre deutor sense camisa. ¡Cá! Ell s'acomentava, com s'ha dit, ab poca cosa, y per aquest motiu era venerat de tothom, saludantlo sos conciutadans y amichs, desitjantli que las benediccions d' Allah ploquessen com á fort ruixat sobre sa casa tan acreditada. Y á fe que Allah no feya l'orni, perque á més de donarli riquesa l'havia fet pare de la hermosa Zahira, lo somni daurat d' Ali-oh-li.

No li desagradava 'l jove, perque era un bon partit pera sa filla, pero certs compromisos de negoci l'havian obligat á fer los ulls grossos á las demostracions amorosas d' un juheu vell y lleig com aquells que 's veuhen en los misteris, anomenat Samuel Cord Hill, que estava *lelo* per las gracias de Zahira.

Muley-Mal-Girb-Hat, entre la espasa y la paret, donava temps al temps, dihent ó pensant com M. de Gournay: *Laissez faire, laissez passer*; fins que l' un ó l' altre dels dos rivals s' endugués la poma, sens qu' ell hagués de sangrar lo bossot.

Ali-oh-li, á mes de Ben-Tip, tenia una poderosa ajuda en un home cristiá, francés de naixement, molt obligat, més trempat qu' una orga, que també li portava 'l gall al forn. Era esmolet de son ofici y s'anomenava Desmoulins. Aquell gabaig, republicá de cor, com son homónim lo sentimental poeta del Club dels Jacobins, á qui designavan sos enemichs, en los temps de la primera República Francesa, baix lo nom de *patriota perfumat*, feya de recader y cobrava bonas propinas dels dos enamorats; que á més d' aixó, per cubrir l' expedient, li feyan esmolar tòt sovint las gumías, las estisoras, los ganivets de taula y de cuyna y demés ferramentas d' abduas casas.

No n' estava poch de content l' esmolet, tot fent xericar, baix la pressió del acer, la pedra que llensava espurnas de foch, veyent com prosperava 'l negoci; perque, la veritat, alló era una vinya. Ça ira, — deya ell volent dir Zahira, en son llenguatge xapurrejat de francés y d' alarb, — es una gran xicota. Aquell esmolet republicá, 's recordava encara del famós cant titolat ¡*Ça ira!* que fou lo *De profundis*, que cantava 'l poble descamisat, tot penjant als aristócratas dels fanals, ó fent rodolar los caps en lo paner de la guillotina durant la época del Terror.

Ideas polítiques apart, aquell francès, xicot de totes prenas, com casi tots ells, era molt amable y deya sempre: ¡Pardon! encara que li trepitjessin un ull de poll, fentli veure tots los estels á las dotze del dia.

En tot aixó, lo criat Ben-Tip anava passejant amunt y avall, frenéich, rasantse la pelada clepsa, ó las pantorrillas, porque li picavan las moscas, donantse de tant en tant cada castanya que cantava 'l credo.

De sopte, los ulls se li obriren com si fossin dos archs de aquells dels Encants. Acabava de veure l' esmolet que *desembocava* pel carrer, carregat ab aquella baluerna, tot entonant la *Marseillaise*, interrompentse de temps en temps, pera cridar més alt—¡Esmoleeeet!—ab aquella veu que tots ells adoptan pera pegonar son ofici.

Ben-Tip pensá que podria calmar son neguit, fent petar la xerrada un ratet ab aquell fill *du beau pays de France*, com diu la polka del *Champagne*; pero 's quedá tot parat; veyent, que l' esmolet, després de mirar ab atenció á una de las fines-tras de la casa de Muley-Mal-Girb-Hat, corria com un conill empaytat pels gossos, cap á aquella reixa desde hont, una má petita, blanca, ab llargas unglas tenyidas de color de rosa, tirava, ben embolicat ab un tall de patata porque no voleyés, un tros de paper en sa direcció. Era una carteta, si, un mis-satge perfumat d' amor, que la bella Zahira confiava al cuy-dado del fidel esmolet. Aquest la recullí de terra y, malgrat que s' havia embrutat un xich, la portá á sos llavis, inclinantse, com es costum entre 'ls moros, fins á tocar lo pit ab la barba, tot guaytant, sense dir paraula, á aquella sólida reixa, darrera de la qual, com celestial visió, acabava d' apareixer la seductora fesomía de la filla del moro Mal-Girb-Hat.

—Vinga que la donaré al amo—digué Ben-Tip al francès. —¡Pardon! mon ami—respongué l' esmolet, no volguent desferse d' aquell tant cobdiciat tresor, per no perdre l' anguila d' Ali-oh-li; pero no tingueren pas temps de dir altra paraula. L' amo de Ben-Tip tot coixejant y llensant ¡ays! de dolor aparegué á la vista d' abdós, quins corrent anaren á auxiliarlo.

Ali-oh-li estava groch, finat, apenas podia tenirse dret y 's queixava molt del peu esquerra. Gros debia d' ésser son patir, quan rebé la carta ab mirada trista, besantla ab llavi febrós y

conservantla entre sas mans, sens obrirla, mentres apoyat en los brassos de Ben-Tip y del francés entrava á casa seva.

Allí dins lo portaren los dos bons servidors á pes, ageyentlo damunt dels tous coixins de sa cambra, sens que 'l pobre Ali-oh-li parés de queixarse. ¿Estava ferit? Havia tingut rahons ab son rival lo juheu Cord-Hill? Li havia aixafat lo peu algun carro ó mossegat algun gos? Tot aixó li preguntavan los dos ab interés, mentres que ell, apenas podia respondre, tant era lo que sofría. A la fi, allargá la cama y senyalant ab lo dit lo peu á son criat. Estira, Ben-Tip, estira fort—li digué—pero ves ab cuydado; aixó no 's pot aguantar. En lloch de duas, quatre foren las mans que agafaren aquell peu, tant bufó com lo d' una dona. Una... duas... tres... un jay! un xisclé horrorós... foren las veus que s' obiren y després... un crit de satisfacció fou la senyal de que la operació havia tingut éxit.

¿Qué era tot alló? Per qué patía Ali-oh-li? Molt senzill havia estrenat botinas novas de xarol y, com li agradava presumir, lo sabater las hi havia fet un punt massa justas. Lo jove, aquella tarde, havia anat al saló de la Palmera (1) y un cop allí ¡vóltala! fent ballar á las xicotas cada polka saltadora y cada americana d' aquellas que un s' hi gronxa, se li escalfaren los peus y no poguent aguantar més, perque li feyan mal los ulls de poll, se vejé obligat á retirar-se del ball y, mitj arrossegant-se, 's dirigí cap á casa, sofrint com un condemnat.

Un cop tranquil y sossegat, llegí la carta de la xicota. Era prou pera trastocar á qualsevol, y fins pera fer somriure aquellas caras de pedra, tan tristas, que encara 's veuhén en la estació de Sans. Zahira li donava després de molts *sabrás*, (estil epistolàr molt usat á Moreria y á altres punts,) duas notícias á qual millor. L' una, que ja havia donat *la bola* al juheu Samuel Cord-Hill; y per lo tant que si la demanava á son pare Mal Girb-Hat, aviat los tirarian trona avall. L' altra, que li estava acabant de brodar unas babutxas, que volía regalarli 'l dia del seu Sant. Aquestas duas novas tan satisfactorias, acompanyadas d' un cabás ple de protestas de carinyo y de fidelitat, y terminant ab aquellas consabudas paraulas—«teva fins á morir,»—curaren radicalment los sufriments mo-

(1) No es aquell ball de criadas de Barcelona, entenemnos.

rals y materials del enamorat Ali-oh-li. Doná, ab las gracias, un grapat de *xavos* al esmolet, y, girantse á Ben-Tip,—ves digué—pósam una arengada á la brasa, fesme una torrada ab un gra d' all y, sobre tot, que 'l vi del porró sia ben fresch japa! que tinch ganas de berenar.—

Un cop donada l' ordre, s' ajegué demunt dels envellutats coixins y ab lo *narguileh* á la boca, tot esperant aquell apetitós *piscolabis*, sos pensaments de color de rosa s' enlayraren, barrejats ab lo fum del tabach, cap á aquell Paradís, que al costat de la bella Zahira, ovirava la fantasia amorosa del moro Ali-oh-li.

JASCINTO M. CAPELLA.

Barcelona Octubre 1893.

LA PRIMAVERA

Ab son cistell de rosas
veig venir l' amorosa Primavera,
en sas galtes hermosas
mostrant, verge encisera,
de la vida la flama riallera.

De son esguart al riure
las gayas flors que 'ls ventijols orejan
fan son cálzer somriure,
y al bes del sol flayrejan,
y ab llur perfum sos cants las aus barrejan.

Quan, puntejant l' aubada,
l' estel d' amor se fon, la vall florida
carrega 's de rosada,
y 's veu més lluny rendida
la mar al peu dels taronjers dormida

Sobre 'ls avenchs, las rocas
aixecan lo seu cap engarlandadas,
y los brancats y socas
vesteixen encisadas
ab suau color las euras enrotlladas.

Y sobre 'ls llachs blavosos
la boyra al bes del Sol va arrossegantse,
y los seus vels ayrosos
á trossos esquinsantse
y ab ells dels monts las puntas coronantse.

Dels rius las voras bellas
hont se gronxan garlandas de verdura
esclatan com poncellas,
y desde inmensa altura
lo torrental s' estimba en la espessura.

Per las comas, vestidas
d' arbres en flor que richs vergers ombrejan,
al fons de valls garridas
bells remats s' hi passejan
y baix las amplas copas joguinejan.

Entorn de las masías,
pel cel dels plans y vilas populosas
revolan las falsías
y tornan remorosas
als nius las orenetas amorosas.

Y amunt, de la gruada
la rua de tres cayres, deixa enrera
lo mar y la contrada;
y 's veu aygla lleugera
cercant son niu penjat per la singlera.

Los gels d' ahir passaren;
mortallas del hivern desaparegueren;
los rossinyols cantaren
y las fonts corregueren
y al rebrotar los boscos somrigueren.

Del fons d' eixas boscurias,
al despertar del dematí enmeladas,
remorosas canturias
s' alsan en las aladas
arpas dels ángels fins á Deu pujadas.

Com serva engalanada,
la terra aixeca á Deu de sa florida
l' aroma més triada...
L' home tant sols oblida
la eterna font d' hont naix la deu de vida!

ANTONI D' ESPONA.

LA CANSÓ DEL MIQUELET

Ben cordada la espardenya
y 'l trabuch prenyat de plom,
barretina y faixa novas
y á la butxaca vint sous,
me n' aní de casa meua
un matí á punta de sol.
La mare llagrimjava,
mon avi feya 'l cor fort,
las germanas m' abrassaren
y 'l pare, penjat al coll,
me digué: «Ta sanch es meua,
»fill, jadeu!
»ans que cobart te vull mort.»

Deixí 'l pla ab quatre gambadas,
pujo á la serra frisós,
quan só dalt de la carena
me 'n giro y m' esclata 'l plor;
no 's veyá més que l' agulla
del campanar del meu lloch
y lluny, lluny, una masía
hont deixava 'ls meus amors.

Las llágrimas d' anyoransa
 no fan pas cap deshonor...
 «¡Coratje! una veu me deya,
 »¡visca Deu!
 »la patria no es sols assó.»

Avall, donchs, avall com l' ayga
 per camins y corriols;
 era la primera volta
 que sortia á veure mon.
 Las hostaleras me deyan:
 «Deu te guardé y l' ángel bo;»
 des la finestra las noyas:
 «galan jove, bona sort,»
 y 'ls traginers que encontrava
 me 'n deyan: «brau segador,
 »endevant y feune feyna,
 »¡llamp de Deu!
 »que 'l blat grogueja per tot.»

Me venia més tristesa
 si cantava una cansó,
 per veure si m' esbargia
 trech la pipa y pico foch;
 al punt que l' esca fumava
 surt un estol de minyons
 que tots duyan la *filosa*,
 la canana y un sarró.
 Se m' acosta 'l cap d' escuadra:
 —¿Teniu amo?—No he fet foch.
 —¿Miquelet voldríau serne?
 —¡Llamp de Deu!
 miquelets cercava jo. —

Las mares d' aquesta terra
 de cobarts ne crien pochs.
 Tan bon punt s' ha vist de Fransa
 lo virolat gonfanó,
 y han fet ressonar las rocas
 las petjadas dels traydors

y 'ls cruixits de las curenyas,
que han acobardit miij mon, e
ha cridat tot Catalunya:
«¡Deixeu la fanga, minyons!
»Mentres un miquelet hi hage,
»¡llamp de Deu!
»d' esse' esclaus no 'n tinguém por.»

Miquelets, ¡sús! via fora,
soldats som del nostre sou,
fem la guerra á compte nostre
contra 'l malehit traydor
que ha posat lo peu á Espanya
pero hi deixarà 'ls unglots.
De gabaigs aqueixa terra
n' está fins á nou del coll;
peró pla l' han ben errada
que aquí no estém fets al jou
y hem jurat no deixar l' eyna,
¡llamp de Deu!
fins que á casa hi siguém sols.

¿Qué 'n fem de sembrar la terra
si 'l pa no 'ns passa del coll
y de las mans nos lo prenen
los soldats del aligot?
Deixemla, donchs, que reposi
després llevará millor
mes que mes assahonada
ab la sanch d' usurpadors.
Las nostras llars no son fetas
per ésse hostel de nacions,
y avans no hi prenguin posada
¡llamp de Deu!
no 'ns doldrà calarhi foch.

¿Que hi fa que á sol y serena
passém ara nits y jorns,
y la llar sian las serras,
y 'l peu d' un roure l' escon,

si després torném á casa
sense l' esglay en lo cor,
allunyat ja de la terra
l' anguniós drinch de grillons?
¡Guerra! y costi lo que costi
hem de netejarho tot;
pel darré' extranger que 's trobi
¡llamp de Deu!
la darrera unsa de plom.

¿Y qué hi fá que al peu d' un marge
demá m' hi fassin lo clot
y que 'm cantin las absoltas
ab l' estrépit dels canons,
si es lo rescat de ma patria
la pobre sanch que li don?
Los viatjants quan hi passin
veyent la creu del padró,
resarán un pare-nostre
y 'm dirán: «Deu lo perdó,
»era un miquelet d' en Manso,
»¡ay bon Deu!
»en lo cel nos trobém tots.»

JAUME COLLELL, PERE.

